





دانشکده : علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته: جغرافیا گرایش:

برنامه ریزی شهری

عنوان پایان نامه:

ارزیابی نقش توانمندسازی در بهبود وضعیت اسکان غیررسمی

(نمونه موردی: محدوده‌ی شرق کال عیدگاه سبزوار)

نگارنده:

سعید حسین آبادی

استاد راهنما:

دکتر هاشم داداش پور

استاد مشاور:

دکتر مهدی پور طاهری

زمستان ۱۳۸۹



بسمه تعالی

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم / آقای سید حسن آبر پایان نامه ۶
 واحدی خود را با عنوان: ارزیابی دین‌گویی‌ها
 در پروژه روشنفکران استان خیزش
 در تاریخ ۱۳۹۹/۱۰/۵ ارائه کردند.
 اعضای هیات داوران نسخه نهایی این رساله را از نظر فرم و محتوا تایید کرده است و پذیرش آنرا برای
 تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می‌کنند.
 محمود سحرانی
 سید زوار

| اعضای هیات داوران | نام و نام خانوادگی | رتبه علمی | امضاء |
|---------------------------------|--------------------|-----------|-------|
| ۱- استاد راهنمای اصلی | هاشم بلاغی | استادیار | |
| ۲- استاد راهنمای دوم | | | |
| ۳- استاد مشاور اول | صدری پورخانی | استادیار | |
| ۴- استاد مشاور دوم | | | |
| ۵- استاد ناظر | اکبر دعبی | | |
| ۶- استاد ناظر | ابراهیم فضل‌حسینی | | |
| ۷- استاد ناظر | | | |
| ۸- استاد ناظر | | | |
| ۹- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی | ابراهیم فضل‌حسینی | | |

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته

است که در سال در دانشکده

دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر ، مشاوره
سرکار خانم/جناب آقای دکتر و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر

از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب محمد حسن کبیرگانشجوی رشته جغرافیا در نام رزانه مقطع کارشناس ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب سید... دانشجوی رشته... در تاریخ... ورودی سال تحصیلی... مقطع... دانشکده... متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آئین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:
تاریخ: ۸۷/۱۰/۱۶

این نوشتار تقدیم به

مادر به پاس تمام شب زنده داری‌هایش بر بالینم و تمام

دعاهای خیرش

و پدر به پاس زحمات بی‌منتش

و همسر به پاس صبرش

و در نهایت به برادر و خواهرانم

سپاس و قدردانی

حمد و سپاس خدای متعال را که به من فرصت اندوختن توشه‌ای هر چند مختصر از دریای وسیع معرفت و دانش را بخشید.

و اما بعد از سپاس از خداوند باری تعالی بر خود فرض می‌دانم از زحمات بی‌شائبه‌ی استاد ارجمند، جناب آقای دکتر هاشم داداش پور که به عنوان راهنمای مسیر، نه تنها چگونه گام برداشتن و حرکت در مسیر برای رسیدن به سرمنزل مقصود؛ بلکه صبر، شکیبایی و بردباری را به من آموخت سپاسگذاری نمایم.

سپس از جناب آقای دکتر مهدی پورطاهری که به عنوان مشاور، کمک شایانی در انجام موفقیت آمیز این نوشتار نمودند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از آقای دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و دکتر مجتبی رفیعیان که در مدت انجام تحقیق از راهنمایی‌های آنان نیز استفاده نمودم تشکر می‌کنم.

همچنین از تمامی استاد‌های محترم گروه جغرافیای دانشگاه تربیت مدرس که به نحوی از سرچشمه‌ی معرفت و دانش آنان بهره‌بردم، نهایت سپاس‌گذاری را دارم.

در نهایت از دوستان عزیزم، آقایان پایدار، غراوی، معرفی، عبدیان، حیاتی، تقوی، سالاروند، حیدری و همکلاسی عزیزم و محترم‌م، سرکار خانم بیگلری تشکر می‌نمایم.

به امید سلامتی و موفقیت روزافزون این عزیزان

چکیده

سکونتگاههای غیررسمی یکی از مهمترین وجوه شهرنشینی ایران است؛ بطوریکه نه تنها در شهرهای بزرگ، بلکه در شهرهای متوسط و کوچک نیز چنین پدیده‌ای وجود دارد. یکی از مهمترین شهرهای درگیر کشور در این زمینه، شهرسبزوار است؛ که با حدود ۳۰ هزار نفر جمعیت حاشیه نشین، شدیداً نیازمند بکارگیری رویکردی جامع برای حل مسئله است. از این رو، تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا با توانمندسازی اجتماعات محلی شرق کال عیدگاه- به عنوان مهمترین هسته اسکان غیررسمی این شهر- بهسازی کالبدی-فضایی این محدوده امکان پذیر است یا خیر؟

روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی است، شیوه گردآوری داده‌ها ترکیبی از روش کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. روش نمونه‌گیری، تصادفی ساده و حجم نمونه ۱۵۰ خانوار است. برای تحلیل یافته‌های پژوهش نیز از همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی از طریق نرم‌افزار SPSS استفاده گشته‌است. در این تحقیق هر کدام از حوزه‌های توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و نهادی به عنوان متغیرهای مستقل با مولفه‌های معنی داری، خودتعیینی، شایستگی، تاثیر و اعتماد و متغیر تمایل به مشارکت در بهسازی کالبدی نیز به عنوان متغیر وابسته مد نظر قرار گرفته است.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین سطح توانمندسازی ساکنین و میزان تمایل آنها برای مشارکت در بهسازی کالبدی- محیطی رابطه معناداری وجود دارد. ضریب تعیین برای توانمندی‌های اجتماعی ۴ درصد، اقتصادی ۲/۹ درصد و نهادی ۴/۴ درصد بدست آمد. با توجه به این ارقام باید گفت که در درجه‌ی اول توانمندسازی نهادی، سپس توانمندسازی اجتماعی و در درجه‌ی بعدی توانمندسازی اقتصادی می‌تواند در افزایش مشارکت ساکنین در برنامه‌های بهسازی کالبدی- محیطی موثر باشد.

کلید واژه‌ها: سکونتگاه غیررسمی، توانمندسازی، بهسازی کالبدی- محیطی، شرق کال

عیدگاه، سبزوار

فهرست مطالب

| صفحه | عنوان |
|------|-----------------------------------------------------------|
| ۱ | فصل اول: کلیات طرح تحقیق..... |
| ۲ | ۱-۱- طرح مسئله |
| ۴ | ۲-۱- ضرورت انجام تحقیق |
| ۴ | ۳-۱- اهداف تحقیق |
| ۵ | ۴-۱- سؤالات تحقیق |
| ۵ | ۵-۱- فرضیات تحقیق |
| ۶ | ۶-۱- روش شناسی |
| ۶ | ۷-۱- پیشینه مطالعاتی |
| ۱۱ | ۸-۱- جنبه نوآوری طرح |
| ۱۲ | فصل دوم: مبانی نظری |
| ۱۳ | ۱-۲- مقدمه |
| ۱۳ | ۲-۲- مفهوم اسکان غیررسمی |
| ۱۶ | ۳-۲- توان ها و تهدیدات سکونتگاههای غیررسمی |
| ۱۸ | ۴-۲- علل شکل گیری سکونتگاههای غیررسمی |
| ۱۹ | ۵-۲- وضعیت سکونتگاههای غیررسمی در جهان |
| ۲۱ | ۶-۲- روند مداخله در بافتهای غیررسمی شهری در جهان |
| ۲۱ | ۱-۶-۲- سیاست نادیده گرفتن |
| ۲۲ | ۲-۶-۲- تخلیه اجباری و حذف |
| ۲۲ | ۳-۶-۲- مسکن اجتماعی |
| ۲۳ | ۴-۶-۲- طرح زمین و خدمات |
| ۲۳ | ۵-۶-۲- خودیاری و رسمیت بخشیدن به تصرف زمین |
| ۲۴ | ۶-۶-۲- بهسازی |
| ۲۵ | ۷-۶-۲- توانمندسازی |
| ۲۵ | ۸-۶-۲- راهبرد شهرهای بدون زاغه (CWS) |
| ۲۶ | ۹-۶-۲- تحلیلی بر رویکردهای مداخله در اسکان غیررسمی: |
| ۲۸ | ۷-۲- گذری بر رویکرد توانمندسازی |

| | |
|----|------------------------------------------------------------------------|
| ۲۸ | ۱-۷-۲- منشاء شکل گیری |
| ۲۹ | ۲-۷-۲- مفهوم رویکرد توانمندسازی |
| ۳۱ | ۳-۷-۲- ویژگی های استراتژی توانمندسازی: |
| ۳۱ | ۱-۳-۷-۲- عاملیت مردم در رویکرد توانمندسازی |
| ۳۲ | ۲-۳-۷-۲- جامع نگری نسبت به فقردر رویکرد توانمندسازی |
| ۳۲ | ۴-۷-۲- چارچوب توانمندسازی |
| ۳۳ | ۱-۵-۷-۲- توانمندسازی مدیریتی |
| ۳۳ | ۲-۵-۷-۲- توانمندسازی محلات |
| ۳۳ | ۳-۵-۷-۲- توانمند سازی افراد ساکن |
| ۳۴ | ۸-۲- توانمندسازی افراد ساکن و تاثیر آن در بهسازی کالبدی |
| ۳۵ | ۱-۸-۲- توانمندسازی اقتصادی ساکنین و افزایش مشارکت در بهسازی |
| ۳۶ | ۲-۸-۲- توانمندسازی اجتماعی ساکنین و افزایش مشارکت در بهسازی |
| ۳۷ | ۳-۸-۲- توانمندسازی نهادی و افزایش مشارکت در بهسازی |
| ۳۸ | ۹-۲- اسکان غیررسمی در ایران |
| ۳۸ | ۱-۹-۲- اسکان غیررسمی شهرهای ایران در گذر زمان |
| ۳۸ | ۱-۱-۹-۲- دوره قبل از انقلاب |
| ۳۹ | ۲-۱-۹-۲- دوره بعد از انقلاب |
| ۴۱ | ۲-۹-۲- ویژگیهای غالب سکونتگاههای غیررسمی در ایران |
| ۴۱ | ۳-۹-۲- راهبردها و برنامه های مداخله در اسکانهای غیررسمی در ایران |
| ۴۴ | ۱۰-۲- توانمندسازی سکونتگاههای غیررسمی در آینه تجربات |
| ۴۴ | ۱-۱۰-۲- تجربات خارجی |
| ۴۴ | ۱-۱-۱۰-۲- برنامه توانمندسازی در جاکارتای اندونزی(کامپیونگ) |
| ۴۵ | ۲-۱-۱۰-۲- تجربه توانمندسازی سکونتگاههای غررسمی آفریقای جنوبی |
| ۴۵ | ۳-۱-۱۰-۲- برنامه توانمندسازی در شهر عمان(پایتخت اردن) |
| ۴۶ | ۴-۱-۱۰-۲- توانمندسازی محلات فقیرنشین بانکوک |
| ۴۷ | ۲-۱۰-۲- تجربات داخلی |
| ۴۷ | ۱-۲-۱۰-۲- محله بابائیان زاهدان |
| ۴۹ | ۲-۲-۱۰-۲- محله جعفرآباد کرمانشاه |
| ۵۱ | ۳-۱۰-۲- تحلیلی بر تجارب جهانی و ایرانی توانمندسازی |

| | |
|----|-------------------------------------------------------------------|
| ۵۳ | ۱۱-۲- جمع بندی و نتیجه گیری |
| ۵۵ | فصل سوم : روش شناسی پژوهش |
| ۵۶ | مقدمه |
| ۵۶ | ۲-۳- روش تحقیق |
| ۵۶ | ۳-۳- روش جمع آوری داده ها |
| ۵۶ | ۱-۳-۳- روش اسنادی و کتابخانه ای |
| ۵۷ | ۲-۳-۳- روش میدانی |
| ۵۷ | ۴-۳- ابزار جمع آوری داده ها |
| ۵۷ | ۱-۴-۳- روایی ابزار تحقیق |
| ۵۸ | ۲-۴-۳- اعتبار ابزار تحقیق |
| ۵۸ | ۵-۳- روش تحلیل داده های آماری |
| ۵۸ | ۵-۳- جامعه آماری |
| ۵۹ | ۶-۳- جامعه مورد مطالعه |
| ۵۹ | ۷-۳- روش نمونه گیری |
| ۵۹ | ۸-۳- حجم نمونه |
| ۶۰ | ۹-۳- ابعاد و شاخصها (مفاهیم نظری پژوهش) |
| ۶۵ | ۱۰-۳- گویه های مورد بررسی (مفاهیم عملیاتی) |
| ۷۰ | ۱۱-۳- مدل تحلیل |
| ۷۱ | ۱۳-۳- جمع بندی و نتیجه گیری |
| ۷۲ | فصل چهارم: معرفی محدوده مطالعاتی |
| ۷۳ | ۱-۴- مقدمه |
| ۷۳ | ۲-۴- معرفی اجمالی شهر سبزوار |
| ۷۳ | ۱-۲-۴- موقعیت جغرافیایی شهر سبزوار |
| ۷۴ | ۲-۲-۴- وضعیت شهرنشینی شهر سبزوار |
| ۷۶ | ۱-۲-۲-۴- دوره اول: رشد آرام شهری (بین ۱۳۰۰ تا ۱۳۴۵) |
| ۷۷ | ۲-۲-۲-۴- دوره دوم: مرحله رشد سریع شهرنشینی سبزوار (۱۳۴۵-۱۳۶۵) |
| ۷۹ | ۳-۲-۲-۴- دوره سوم بین سال های ۱۳۶۵ تا کنون با کاهش مجدد رشد جمعیت |
| ۸۱ | ۳-۲-۴- تحولات فضایی - اجتماعی سبزوار و عوامل موثر بر آن |

- ۳-۴- معرفی اجمالی مناطق حاشیه نشین سبزوار ۸۳
- ۱-۳-۴- محدوده غرب نیروگاه(قلوه) ۸۳
- ۲-۳-۴- محدوده کلاته سیفر ۸۴
- ۳-۳-۴- صالح آباد کوچک ۸۴
- ۴-۳-۴- محدوده قلعه نو دهراز ۸۵
- ۶-۳-۴- محدوده شرق کال عیدگاه ۸۶
- ۴-۴- معرفی ویژگی های کلی محدوده شرق کال عیدگاه سبزوار ۸۷
- ۱-۴-۴- وضعیت اجتماعی و جمعیتی ۸۷
- ۱-۴-۴- جمعیت ۸۷
- ۲-۱-۴-۴- تراکم جمعیتی ۸۷
- ۳-۱-۴-۴- نسبت جنسی ۸۸
- ۴-۱-۴-۴- بعد خانوار ۸۸
- ۵-۱-۴-۴- وضعیت مهاجرت ۸۸
- ۶-۱-۴-۴- وضعیت سواد ۸۸
- ۲-۴-۴- وضعیت اقتصادی ۸۹
- ۲-۲-۴-۴- بار تکفل واقعی ۹۰
- ۳-۴-۴- وضعیت کالبدی ۹۱
- ۱-۳-۴-۴- نمای کلی محله ۹۱
- ۲-۳-۴-۴- وضعیت کاربری اراضی ۹۱
- ۳-۳-۴-۴- سطح زیربنای واحدهای مسکونی ۹۳
- ۵-۳-۴-۴- تراکم در واحد مسکونی ۹۴
- ۵-۳-۴-۴- کیفیت ابنیه ۹۵
- ۶-۳-۴-۴- وضعیت ساخت و سازها از نظر اخذ مجوز ۹۶
- ۷-۳-۴-۴- وضعیت محیطی محدوده شرق کال عیدگاه ۹۶
- ۵-۴- جمع بندی و نتیجه گیری ۹۷
- فصل پنجم: یافته های تحقیق..... ۹۸**
- ۱-۵- مقدمه ۹۹
- ۲-۵- بخش اول: یافته های توصیفی ۹۹
- ۱-۲-۵- وضعیت اجتماعی و جمعیتی ۹۹

| | |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۹۹ | سن ۱-۱-۲-۵ |
| ۱۰۰ | جنس ۲-۱-۲-۵ |
| ۱۰۱ | سطح تحصیلات ۳-۱-۲-۵ |
| ۱۰۲ | محل سکونت قبلی ۴-۱-۲-۵ |
| ۱۰۲ | دلایل مهاجرت ۵-۱-۲-۵ |
| ۱۰۳ | مدت اقامت ۶-۱-۲-۵ |
| ۱۰۵ | وضعیت اقتصادی ساکنین ۲-۲-۵ |
| ۱۰۵ | وضعیت اشتغال ساکنین ۱-۲-۲-۵ |
| ۱۰۵ | وضعیت شغلی شاغلین ۲-۲-۲-۵ |
| ۱۰۶ | نوع شغل شاغلین ۳-۲-۲-۵ |
| ۱۰۷ | وضعیت درآمد ساکنین ۴-۲-۲-۵ |
| ۱۰۸ | وضعیت مسکن ۳-۲-۵ |
| ۱۰۸ | مساحت زمین مسکونی ۱-۳-۲-۵ |
| ۱۰۸ | نوع مصالح مصرفی در ساخت مسکن ۲-۳-۲-۵ |
| ۱۰۹ | شیوه دفع فاضلاب مسکونی ۳-۳-۲-۵ |
| ۱۱۰ | وضعیت نهادی ۴-۲-۵ |
| ۱۱۰ | نوع قرارداد زمین ۱-۴-۲-۵ |
| ۱۱۱ | نهادهای موجود در محلات ۲-۴-۲-۵ |
| ۱۱۲ | سابقه مشارکت ساکنین در نهادهای غیردولتی ۳-۴-۲-۵ |
| ۱۱۲ | تمایل ساکنین برای مشارکت در نهادهای غیردولتی ۴-۴-۲-۵ |
| ۱۱۳ | مشکلات محله از دیدگاه ساکنین ۵-۲-۵ |
| ۱۱۴ | میزان تمایل به مشارکت در بهسازی بر اساس توزیع پاسخ دهندگان ۶-۲-۵ |
| ۱۱۵ | میزان توانمندیهای ساکنین بر اساس توزیع پاسخ دهندگان ۷-۲-۵ |
| ۱۱۵ | میزان توانمندی اقتصادی ساکنین ۱-۷-۲-۵ |
| ۱۱۸ | توانمندی اجتماعی ساکنین ۲-۷-۲-۵ |
| ۱۲۰ | توانمندسازی نهادی ساکنین ۳-۷-۲-۵ |
| ۱۲۴ | بخش دوم: یافته های تحلیلی ۳-۵ |
| | وضعیت شاخص های توانمندی اجتماعی، اقتصادی و نهادی و سطح مشارکت ساکنین محلات شرق کال عیدگاه ۱-۳-۵ |
| ۱۲۴ | |

| | |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۱۲۴ | ۵-۳-۱- سطح توانمندسازی اقتصادی ساکنین شرق کال عیدگاه |
| ۱۲۷ | ۵-۳-۱-۲- سطح توانمندسازی اجتماعی ساکنین شرق کال عیدگاه |
| ۱۳۰ | ۵-۳-۱-۳- وضعیت سطح توانمندسازی نهادی ساکنین شرق کال عیدگاه |
| ۱۳۲ | ۵-۳-۱-۴- میزان تمایل به مشارکت ساکنین در زمینه بهسازی کالبدی محلات |
| ۱۳۳ | ۵-۳-۲- آزمون فرضیات |
| | فرضیه ۱- به نظر می رسد بین سطح توانمندی های اقتصادی و تمایل ساکنین محدوده شرق کال عیدگاه جهت |
| ۱۳۴ | مشارکت در بهسازی محله رابطه معناداری وجود دارد. |
| | فرضیه ۲- به نظر می رسد بین توانمندیهای اجتماعی و تمایل ساکنین شرق کال عیدگاه جهت مشارکت در بهسازی محله |
| ۱۳۷ | رابطه معناداری وجود دارد. |
| | فرضیه ۳- به نظر می رسد بین توانمندی های نهادی و تمایل ساکنین شرق کال عیدگاه جهت مشارکت در بهسازی محله |
| ۱۳۸ | رابطه معناداری وجود دارد |
| ۱۴۱ | ۵-۳-۲-۱- میزان ارتباط بین متغیرها بر اساس آزمون رگرسیون خطی |
| ۱۴۵ | ۵-۴- نتیجه گیری |
| ۱۴۸ | فصل ششم: نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها |
| ۱۴۹ | ۶-۱- مقدمه |
| ۱۴۹ | ۶-۲- نتایج حاصل از مباحث نظری |
| ۱۵۱ | ۶-۳- نتایج حاصل از مباحث تجربی |
| ۱۵۵ | ۶-۵- تطبیق یافته های تحقیق با مباحث نظری و یافته های تحقیقات مشابه |
| ۱۵۷ | ۶-۶- پیشنهادها |
| ۱۵۷ | ۶-۶-۱- راهبردها و سیاست های مرتبط با بحث اقتصادی |
| ۱۵۹ | ۶-۶-۳- راهبردها و سیاست های مرتبط با بحث نهادی |
| ۱۶۰ | ۶-۷- پیشنهادهایی برای مطالعات بیشتر |
| ۱۶۲ | منابع و مأخذ |
| ۱۷۳ | چکیده انگلیسی |

فهرست جداول

| عنوان | صفحه |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| جدول ۱-۲: درصد و تعداد جمعیت ساکن در سکونتگاههای غیررسمی در نواحی مختلف جهان..... | ۲۰ |
| جدول ۲-۲: سیاستها و رویکردهای استفاده شده جهت حل مسئله اسکان غیررسمی در ایران..... | ۴۴ |
| جدول ۱-۳- گویه های مربوط به سنجش سطح توانمندسازی اقتصادی..... | ۶۵ |
| جدول ۲-۳- گویه های مربوط به سنجش سطح توانمندسازی اجتماعی..... | ۶۶ |
| جدول ۳-۳- گویه های مربوط به سنجش سطح توانمندسازی نهادی..... | ۶۸ |
| جدول ۳-۴- گویه های مربوط به سنجش تمایل ساکنین جهت مشارکت در بهسازی کالبدی محیطی محله..... | ۶۹ |
| جدول ۱-۴- تغییرات جمعیت شهر سبزوار نسبت به جمعیت شهرستان..... | ۷۵ |
| جدول ۲-۴- رشد سالیانه جمعیت و مساحت شهر سبزوار سال ۱۳۸۵-۱۳۳۵..... | ۷۵ |
| جدول ۳-۴- وضعیت جمعیت و بافت فیزیکی محلات حاشیه‌ی شهر سبزوار در سال ۱۳۸۵..... | ۸۶ |
| جدول ۴-۴- تعداد مهاجران وارد شده به محدوده شرق کال عیدگاه سبزوار، بین سالهای ۱۳۷۵-۱۳۸۵..... | ۸۸ |
| جدول ۵-۴- وضعیت سواد ساکنین محدوده شرق کال عیدگاه سبزوار..... | ۸۹ |
| جدول ۶-۴- وضعیت اشتغال ساکنین شرق کال عیدگاه سبزوار..... | ۹۰ |
| جدول ۷-۴- وضعیت اشتغال در شهر سبزوار..... | ۹۰ |
| جدول ۸-۴- وضعیت بار تکفل واقعی در محدوده شرق کال عیدگاه سبزوار..... | ۹۱ |
| جدول ۹-۴- وضعیت کاربری اراضی شرق کال عیدگاه سبزوار..... | ۹۲ |
| جدول ۱۰-۴- سطح زیربنای واحدهای مسکونی در شرق کال عیدگاه و مقایسه آن با سطح شهر..... | ۹۴ |
| جدول ۱۱-۴- مقایسه وضعیت تراکم نفر در واحد مسکونی شرق کال عیدگاه سبزوار با مقیاسهای بالاتر..... | ۹۵ |
| جدول ۱۲-۴- مقایسه وضعیت تراکم خانوار در واحد مسکونی شرق کال عیدگاه سبزوار با مقیاسهای بالاتر..... | ۹۵ |
| جدول ۱۳-۴- کیفیت ابنیه در شرق کال عیدگاه سبزوار..... | ۹۵ |
| جدول ۱۴-۴- کیفیت ابنیه شهر سبزوار در سال ۱۳۸۸..... | ۹۶ |

- جدول ۵-۱- توزیع سنی پاسخ دهندگان..... ۱۰۰
- جدول ۵-۲- نسبت جنسی پاسخ دهندگان..... ۱۰۰
- جدول ۵-۳- سطح تحصیلات پاسخ دهندگان..... ۱۰۱
- جدول ۵-۴- دلایل مهاجرت ساکنین محلات شرق کال عیدگاه..... ۱۰۲
- جدول ۵-۵- مدت اقامت و سکونت ساکنین محلات شرق کال عیدگاه..... ۱۰۴
- جدول ۵-۶- تمایل ساکنین جهت ترک محله..... ۱۰۴
- جدول ۵-۷- وضعیت اشتغال پاسخ دهندگان به پرسشنامه..... ۱۰۵
- جدول ۵-۸- وضعیت شغلی دارندگان شغل..... ۱۰۶
- جدول ۵-۹- نوع شغل پاسخ دهندگان دارای شغل..... ۱۰۶
- جدول ۵-۱۰- میزان درآمد ساکنین محلات شرق کال عیدگاه..... ۱۰۷
- جدول ۵-۱۱- مساحت زمین مسکونی محلات شرق کال عیدگاه سبزوار..... ۱۰۸
- جدول ۵-۱۲- نوع مصالح بکار رفته در مساکن محلات شرق کال عیدگاه سبزوار..... ۱۰۹
- جدول ۵-۱۳- شیوه دفع فاضلاب در محلات شرق کال عیدگاه..... ۱۱۰
- جدول ۵-۱۴- نوع قرارداد زمین های مسکونی محلات شرق کال عیدگاه سبزوار..... ۱۱۱
- جدول ۵-۱۵- سابقه مشارکت مردم محلات شرق کال عیدگاه در نهادهای غیردولتی محلی..... ۱۱۲
- جدول ۵-۱۶- میزان تمایل ساکنین جهت مشارکت و فعالیت در نهادهای غیردولتی و محلی (به درصد)..... ۱۱۳
- جدول ۵-۱۷- میزان تمایل به مشارکت در بهسازی بر اساس توزیع پاسخها (به درصد)..... ۱۱۴
- جدول ۵-۱۸- میزان توافق افراد نسبت به گویههای توانمندی اقتصادی..... ۱۱۶
- جدول ۵-۱۹- توزیع پاسخگویان بر حسب سطح توانمندی در حوزه اقتصادی..... ۱۱۷
- جدول ۵-۲۰- میزان توافق افراد نسبت به گویههای توانمندی اجتماعی..... ۱۱۸
- جدول ۵-۲۱- توزیع پاسخگویان بر حسب سطح توانمندی در حوزه اجتماعی..... ۱۲۰
- جدول ۵-۲۲- توانمندی نهادی ساکنین بر اساس درصد پاسخ افراد..... ۱۲۱
- جدول ۵-۲۳- توزیع پاسخگویان بر حسب سطح توانمندی در حوزه نهادی..... ۱۲۳
- جدول ۵-۲۴- وضعیت ساکنین محله شرق کال عیدگاه در هر یک از ابعاد توانمندسازی اقتصادی..... ۱۲۶
- جدول ۵-۲۵- وضعیت کلی توانمندی اقتصادی ساکنین محلات شرق کال عیدگاه سبزوار..... ۱۲۶

- جدول ۵-۲۶- وضعیت ساکنین محله شرق کال عیدگاه در هر یک از ابعاد توانمندسازی اجتماعی ۱۲۸
- جدول ۵-۲۷- وضعیت کلی توانمندسازی اجتماعی ساکنین محلات شرق کال عیدگاه سبزوار..... ۱۲۹
- جدول ۵-۲۸- وضعیت ساکنین محله شرق کال عیدگاه در هر یک از ابعاد توانمندسازی نهادی..... ۱۳۱
- جدول ۵-۲۹- وضعیت کلی توانمندی نهادی ساکنین محلات شرق کال عیدگاه سبزوار..... ۱۳۲
- جدول ۵-۳۰- وضعیت کلی سطح تمایل به مشارکت ساکنین محلات شرق کال عیدگاه..... ۱۳۳
- جدول ۵-۳۱- ضریب همبستگی بین مولفه‌های توانمندسازی اقتصادی و سطح مشارکت در بهسازی..... ۱۳۵
- جدول ۵-۳۲- ضریب همبستگی بین توانمندسازی اقتصادی و سطح مشارکت در بهسازی..... ۱۳۶
- جدول ۵-۳۳- ضریب همبستگی بین مولفه‌های توانمندسازی اجتماعی و سطح مشارکت در بهسازی..... ۱۳۷
- جدول ۵-۳۴- ضریب همبستگی بین توانمندسازی اقتصادی و سطح مشارکت در بهسازی..... ۱۳۸
- جدول ۵-۳۵- ضریب همبستگی بین مولفه‌های توانمندسازی نهادی و سطح مشارکت در بهسازی..... ۱۴۰
- جدول ۵-۳۶- ضریب همبستگی بین توانمندسازی نهادی و سطح مشارکت در بهسازی..... ۱۴۱
- جدول ۵-۳۷- رگرسیون خطی بین توانمندی‌های ساکنین شرق کال عیدگاه و تمایل آنان به مشارکت در بهسازی..... ۱۴۱
- جدول ۶-۱- خلاصه نتایج آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی در مورد فرضیه اول..... ۱۵۳
- جدول ۶-۲- خلاصه نتایج آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی در مورد فرضیه دوم..... ۱۵۴
- جدول ۶-۳- خلاصه نتایج آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی در مورد فرضیه سوم..... ۱۵۴

فهرست نمودارها

| عنوان | صفحه |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------|
| نمودار ۳-۱- مدل تحلیلی نقش توانمندسازی اجتماعات محلی در بهسازی کالبدی محل سکونت)..... | ۷۱ |
| نمودار ۴-۱- رشد سالیانه جمعیت و مساحت شهر سبزوار سال ۱۳۸۵-۱۳۳۵..... | ۷۵ |
| نمودار ۴-۲- جمعیت و وسعت سکونتگاه‌های غیررسمی شهر سبزوار..... | ۸۶ |
| نمودار ۴-۳- نرخ با سوادی شهر سبزوار در مقایسه با سایر سطوح شهری در سال ۱۳۸۵..... | ۸۹ |
| نمودار ۵-۱- نسبت جنسی پاسخ دهندگان..... | ۱۰۰ |

- نمودار ۵-۲- سطح تحصیلات پاسخ دهندگان.....۱۰۱
- نمودار ۵-۳- دلایل مهاجرت ساکنین محلات شرق کال عیدگاه.....۱۰۲
- نمودار ۵-۴- مدت اقامت و سکونت ساکنین محلات شرق کال عیدگاه.....۱۰۴
- نمودار ۵-۵- تمایل ساکنین جهت ترک محله.....۱۰۵
- نمودار ۵-۶- وضعیت شغلی دارندگان شغل.....۱۰۶
- نمودار ۵-۷- نوع شغل پاسخ دهندگان دارای شغل.....۱۰۶
- نمودار ۵-۷- میزان درآمد ساکنین محلات شرق کال عیدگاه.....۱۰۷
- نمودار ۵-۸- مساحت زمین مسکونی محلات شرق کال عیدگاه سبزوار.....۱۰۸
- نمودار ۵-۹- نوع مصالح بکار رفته در مساکن محلات شرق کال عیدگاه سبزوار.....۱۰۹
- نمودار ۵-۱۰- شیوه دفع فاضلاب در محلات شرق کال عیدگاه.....۱۱۰
- نمودار ۵-۱۱- نوع قرارداد زمین های مسکونی محلات شرق کال عیدگاه سبزوار.....۱۱۱
- نمودار ۵-۱۲- رگرسیون خطی بین توانمندی اقتصادی و سطح مشارکت.....۱۴۲
- نمودار ۵-۱۳- نمودار رگرسیون خطی بین توانمندی اجتماعی و سطح مشارکت.....۱۴۳
- نمودار ۵-۱۴- نمودار رگرسیون خطی بین توانمندی نهادی و سطح مشارکت.....۱۴۴

فهرست نقشه ها

- | عنوان | صفحه |
|------------------------------------------------------------------|------|
| نقشه ۴-۱- موقعیت شهرستان و شهر سبزوار بر اساس تقسیمات کشوری..... | ۷۴ |
| نقشه ۴-۲- موقعیت کانون های اسکان غیررسمی در شهر سبزوار..... | ۸۵ |
| نقشه ۴-۳- کاربری اراضی محدوده ی شرق کال عیدگاه سبزوار..... | ۹۳ |

فصل اول:

کلیات طرح تحقیق

۱-۱- طرح مسئله

محلات فقیر نشین و سکونتگاههای غیررسمی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های شهرنشینی کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته است. در این کشورها، ظهور تحولات جمعیتی و اقتصادی، موجب سرازیر شدن سیل عظیم جمعیت مهاجر به مناطق شهری شده است. در حالیکه شهرهای آنها توانایی پذیرایی این حجم عظیم جمعیت مهاجر را نداشته اند. از این رو عده زیادی از این مهاجرین که به دلایل متعدد جایی برای سکونت در بخش قانونی و رسمی شهر پیدا نکرده، به ناچار در حاشیه شهر به صورت غیرقانونی اسکان یافته، برای خود سرپناهی ساخته اند و در نهایت سکونتگاههایی با مشخصات خاص فیزیکی و اجتماعی خلق کرده اند.

کشور ما نیز مانند سایر کشورهای در حال توسعه با پدیده حاشیه نشینی و اسکان غیررسمی روبرو بوده و هست این پدیده شهری را نه تنها در شهرهای بزرگ کشور بلکه در برخی شهرهای متوسط و حتی کوچک می‌توان مشاهده کرد. سبزوار یکی از شهرهای متوسط اندامی است که با معضل شکل‌گیری و گسترش این نوع اسکان‌ها روبروست بطوریکه ۵ کانون اسکان غیررسمی با جمعیتی در حدود ۳۰ هزار نفر (۱۴ درصد جمعیت کل) دور تا در این شهر را در محاصره خویش قرار داده اند. در این بین، محدوده شرق کال عیدگاه با سطحی بالغ بر ۱۶۰ هکتار (که ۸۹ هکتار آن کاربری شهری است) و جمعیتی نزدیک ۱۴ هزار نفر، بزرگ‌ترین هسته‌ی جمعیتی در پیرامون شهر سبزوار به شمار می‌رود. این محدوده در قسمت شرقی سبزوار و در درون ناحیه ۶ شهرداری واقع شده است و از آغاز دهه ۱۳۷۰ که با اولین ساخت و سازهای غیرقانونی خود را به عنوان یک کانون زیستی مطرح نمود تا کنون به